

вісти про особливості операторської майстерності Юрія Ілленка і творчої манери режисера С. Параджанова, а й про непрості стосунки режисера і оператора в процесі створення фільму, і не тільки в тому разі, коли обоє – яскраві творчі особистості. Їхня робота над фільмом «Тіні забутих предків», коли режисер і оператор у співтворстві створили фільм, що став помітним явищем у сучасному кінематографі, цікава поєднанням таланту режисера, підкріпленого талантом оператора. А. Головня, класик світового кіно, студентам операторського факультету ВДІКу казав: «Ви повинні запам'ятати: оператор – завжди другий». Перший – режисер, це вже я додаю від себе. Я думаю, що це як дві руки. Без однієї руки, правої чи лівої, людина – інвалід. Але в роботі одна рука іншій допомагає. Без неї не обійтись. Юрію Ілленку

роль помічника режисера, що втілював задум фільму на екрані, здалась принизливою. Він обрав шлях режисера, хоча оператор він був Божою милістю і ще б не раз заявив про себе. Чи варто ставати першим за формулою Головні? Питання залишається відкритим...

Сама стаття написана з таким художнім тактом, так винахідливо і так стилістично вправно, що гідна пам'яті цих двох великих художників.

Завершуючи, зауважу, що вкрай малий тираж цієї книжки. Кінонині переживає важкий період. І треба якомога частіше нагадувати про це чудове мистецтво, яке має належати народу, й замінювати його телебаченням та інтернетом не можна.

Інесса Размашкіна

Пошук осягнення

Інтерпретації в інтер'єрі та екстер'єрі (імпресійно-літературне)

У творі Мирослав Лазарук прагне знайти та одкрити-відчинити для читача, зрештою, – і для себе, сокровенні тексти про всеосяжного Івана Миколайчука, що в них аж ніяк не присутня гласка одновимірності сюжетної події чи спрощена біографічна законсервованість... Розповідь, як довірлива особистісна одкровенна розмова, плине, зачіпаючи видиме й невидиме, скресле і крижане, далеке й близьке. І ці художні дискурси-фрагменти, ніби спонтанно, вкладаються у велику дискретно-асоціативну оповідь-картину, виокремлену територію душі. Структурно-композиційна письменницька пропозиція виявляє сприйняття, дозволяє сповна відчувати процес співтворчості; спробувати збагнути, у який спосіб себе, автора роману, воістину сакральну постать Івана Миколайчука. І тут задум фрагментарно-новелістичний лише додає зануреності у світи, здавалося б, недосяжні, бо дозволяє перевести подих і осмислити-відчувати розмаїття тексту, аби рухатись далі без зачіпок і перепон. Знаю, у цьому – неодмінна естетична насолода...

Зближення

Поезія – це як вигулькнули у згадці задавлені розмисли, наче мо-настирі, де братія нечисленна відчайдушно захищає всіх інших, відмолюючи гріхи. Й ось Іванкові з роду Миколайчуків (саме так це прізвище вимовляли у селі) спозаранку дорогою напливає картинно-поетичне: «Раптом поміж пташиного лементу-базару стиха примовкають солов'ї, що витьохували всю ніч на зарінок-вих лугах, де пишно біліє цвіт'ом калина, починають підпад'юм-кувати перелякані перепілочки, на всі застави кують зозулі-брехухи, перелітаючи з дерева на дерево, ніби втікаючи від власних діток, підкинутих у чужі гнізда, воркують притишено-гордовиті горлиці. Йван чує якісь незвичні дивні звуки (таких птахів навіть у їхніх лісах не водиться, хіба синички натрапили на трухляву бере-зу і наїдаються лакомою комашнею). Спершу думає – соловейки розтьохкалися, бо ж їм скоро пора замовкати. Але ж ні, голо-си геть не подібні на їхні, та й надто різні. Зупиняється, як вко-

паний...». Поезія посеред прози. Одразу помічаю, опукла образна структура, виразні темпоритми, оче-видна дзвінка візуальність метафори, цільна худож-ня деталь уже в цей час починають ріднити хлоп-чину-спостерігача з важ-копробивним та зумисне загнаним у загумінки (не лише в радянські часи, а й тепер) і, водночас, відроджуюче-національним українським поетичним кіном. Лазарук, крок за кроком, разом зі своїм героєм намагається відчувати ці світи, що небагом розпросторяться Іванкові; збагнути ту естетику: про-бивалась від малого джерельця, аби згодом могутньою річко-вою течією захопити усіх найчисленніших, хто відчував і відчуває чарівливість його акторства, режисури, письменницьких сцена-ріїв... Одне слово, Артистизму. Лазарук просувається цим есеїс-тично-медитативним керунком, і книжка-роман магічно само-чинно гортає свої сторінки перед читачем. Відчитуймо справжнє всередині нас... Сприймаймо Лазарукові «марева-видіння», як свої власні... Осмислюймо Миколайчукове сьогодні... Серед нас.

Співи

...І булося Івасеві в його рідній Чорторії. Зовсім малому хлоп-чині. Але уже з виразними бруньками характеру. «Тато уважно дивився на Йванка... Спів... Виводить нути і слова ж від полудня, а вже сутінки потягнулися з Черемоських заріноків, що роблять тіні дерев ще довшими, які немовби позападали у землю й навіть не рухаються. Певно, натовмився співачок... Просто стоїть, а, може, й не просто, певне, зголоднів... А він же на службі, співає, гостей розважає, виводить на весь подвір'ок».

Мирослав Лазарук.
Чорторійські марева-видіння.
Роман у новелах. – Чернівці:
Друк Арт, 2019. – 207 с.

Дитина дивилася ньенькові в очі: «...Що то буде з усіма нами, як москаль з кожної душі повибиває співанки, а понасаджує свого матюкаючого "язика"». Власне, – дитина, «ще й шести не виповнилось». Але ж, яка!

Чи не звідси, з такого малолітства, забриніла на все життя образно-звукова стежа рідного гімну "Ще не вмерла Україна", що долучав до небоязкого виконання духовного славня щонайближчих друзяків?.. «Ось саме на тому місці, де ви зараз сидите, Іван Миколайчук, Сергій Параджанов і Юрій Ілленко співали гімн "Ще не вмерла Україна". Не вірите? Бігме, виводили, аж гори на пальці ставали...» Таки, – не боязко: у смертельно небезпечні часи. Додає це до харизматичного портрета Івана Миколайчука? ...Аж – до розуміння того, що кінотворіння його було не окремими зойками, а могутніми гуками зболеної душі. Принаймні так мені видиться... Посланником був цей чоловік для Нації!

Двоє

...Вперше зустрів Йванко свою Марійку. ...Й щось почало відбуватися (я свідомо не «прив'язуюсь» до місця, причини, дії; бо сталося це, певне таїнство, поза всім. «Янгол сидів поміж них. Сидів і не дихав, навіть боявся дихнути, щоб не наполохати їх. Хотів, аби вони полинули далеко-далеко, відчули його опіку, повірили, він – їхній охоронець»). «...попереду – все життя, довге і прекрасне, засіяне квітковим щастям, як великими усміхненими зорями». Це напевне була його доля. Я тут додав би від себе, що ці двоє чули тоді, як барвиться тінь від важезної театральнo-сценічної завіси і нечутно скрапує світло від софітів, а десь, відсторонено, таки вже зачаюється сум, бо конче присутній у кожному житті-долі. Двоє будуть разом завше. І письменник штучно не підводить до цих виснувань. Він лише плине невидимою рікою зміненої свідомості разом зі своїми героями. Пізнаючи їх; пізнає – себе іншим. І ці двоє одразу ж сприймаються мною як «двоїна», тобто природна пара; як двоє очей, чи рук, або ніг... Отакої! Вдалося Лазарукові й тут.

Докластися достеменно

Уміння дбати про колоритний вислід, що доповнює та розвиває харизматичність героя, спритно та вміло виокремити художню деталь, не проґавити вишукані імпресіоністичні ефекти: те, що виповнює життя особливим магічним світлом; постійна зарядженість на відкриття нових сенсів робить романіста справжнім другом-провідником читача. Я, траплялося, ледь встигав перегортати сторінки книжки, аби не виникало якихось позазмістових мимовільних павз, не втрачався закладений автором темпоритм. Вишукування, саме своїх, найцікавіших психотипів... («Переберія», «Кормига», «Двоє на крутих віражах», «На гостину до Івана», «Клятва на крові»; втім, – не тільки...).

«Сам не можеш собі пояснити, чому несподівано, читаючи Святу Книгу, добрався до Псалмів, доторкнувшись чогось гейби забороненого чи недозволеного простому смертному. Принаймні так Іванові тоді здавалось».

...І в такий спосіб автор наче щоразу повертається до себе колишнього, а насправді дбає про естетичну лиштву Миколайчукову. Неповторність, як сніп, зв'язуючи докупки. Незлецько так міцно стягуючи, аби не розгубити дорогою і колоска. Таки натужна праця. Якщо робити її совісливо та романно-тривало. Як у цього автора.

Буття неспростовне

Лазарукові романні новели-пазли складаються наче й самовільно в єдину картину, одначе – відчутна творча воля авторська; присутня повсюдно, продовжуючи щоразу зображувати нове й нове; правити своє задалегідь задумане; і освячене чи то довго виношуваним задумом, чи то силою святої енергетики Миколайчукового образу незникового. Бо кожен, хто береться за перо, а чи з насолодою затруднений у акторській, режисерській художній фільмотворчості, як на мене, вкладає якусь свою частку у формі, як уже говорено, своєрідного пазлу; я міг би сказати, і літери, – у нескінченний алфавіт вічності. Та чи кожному дано?! Миколайчукові букви самовідтворюються та множаться й нині, коли йому у засвітів снах провадиться. Тож, як по-Божому все: не згаюно ні миттєвості життя земного. А, здавалося ж, – звичні колоброди людські не проминалося. Бо ж – життя! («Фільозопи на цвинтарях не почивають», «Мій ідеальний глядач», «Іван і смерть»). Гукнути б йому запитально, десь туди у глибини небес: «Про що йдеться, Іване?! Як це так: геній і побут, буденне й сакральне, миттєво-земне й вічне?!» Напевне б, і одповів: неквапно подивився отим своїм поглядом, що душу висотує, та помандрував собі далі. Гай-гай, ну зовсім вже просте і парадоксальне звістується: пішов назавше – й залишився назавше! І нічого тут не додаси, аби ненароком якусь банальність за істину не видавати.

Проникнення

...Загуслим спокоєм тиші, наче спадає відчуття чогось особливо-го та неймовірного. Одна реальність поступається іншій, ще не пізній, засмоктуючій, наче квазарна антиматерія. Уява виносить щонайхімерніші видава за видавами. «Відчув це затверділим, як хлібний окрайчик, серцем, заступленим зусбіч мулькими, як сприйняття невидимого холоду, відчуттями. ...Зближення тривало довжелезну мить». І це проникнення у свій світ було безконечним і, водночас, миттєвим. Повернення до самого себе. Народження, наче прибуття. «Лю-ю-у-ди, я йду до вас, такий, як є, іншим не хочу і не можу бути! Мені треба творити вам усім добро. Тоді я і сам стаю щасливішим».

Мовне (дещо)

Люблю, коли отак не скупю та з добротним знанням фахової справи розсипано-розсіяно твором лексичні набутки, докладно художньо структуровано цілезні стилістичні блоки в авторських текстах. Захоплює: це не такі собі образки, а справжні епічні картини з колоритом неповторності мовно-енергійного вираження. М. Лазарук у своїй романній новелістиці розкутий у довільному виборі та доборі словесного різнобарв'я. Талант. Досвід. Багаторічне вправлення вибудовування справжніх текстових масивів. Тут письменник може завиграшки «дослідити», розставити «крапки над "і"»... Гадаю, саме тому так невимушено, поряд із добірною сучасною літературною українською словниковою невичерпністю, дуже природно виглядають і маловживані говіркові лексеми, а то й цілі синтаксичні конструкції, вкраплення із західноукраїнської групи діалектів з буковинськими акцентами, призабута міська чернівецька г'вара, мовно-мовленнєві особливості, окремі дуже локальні вирази походженням із різних місцевих «малих» теренів... Причому Лазарук використовує такі свої лінгвістичні можливості не лише в мові героїв, але й доволі густо та сміливо насичує ними

авторську. І усе це – природно, естетично. Розкрилює додатково рамці роману. Даючи привід для дослідження певного феномену відповідного профілю мовознавцям і цільовим доскіпливим літературним аналітикам. Не цитуватиму тут романних текстів. Бо, власне, мало не на кожній сторінці твору можна легко знайти підтвердження окресленого мною. Мабуть, читач-профі не забариться. Та й, безсумнівно, інші розумники будуть у драйві. Тим паче, що цей творчий процес трансформації Миколайчукової неосяжності у авторських «маревах-видіннях» приносить неабияку насолоду й усім іншим поціновувачам літератури: тим, хто дістався чи дістанеться цієї книжки.

Заувага (майже на берегах)

...Скажу одверто, мене не так аж заворожують зібрані Лазаруком у довгочасні «матеріали», як зібраність самого письменника. Вражаючи. Знає, чого хоче в цій книжці, та стоїть непохитно, незважаючи на дальні буревійні сполохи і раптові гарячі спалахи наднових. Там лише зароджується, а в нього вже є: Наднова Зірка. Та так докладно залицьовано й заклінцьовано, що, певен, вистоїть. Посилючись духом Нації. Таланту незвіданого Миколайчукового. Фільмаря-генія. Ото ж бо! «Таїна лебедина». Вслухайтесь. «Шукаймо, пані й панове, правду там, де чорторийські марева-видіння. Можливо, й знайдемо».

Віктор Палинський

«Чорнобильські бабусі» вийшли онлайн

До 34-ї річниці Чорнобильської трагедії платформа takflix.com випустила документальний фільм незалежних американських режисерок Холлі Морріс та Енн Богарт. Його героїні мешкають у Чорнобильській зоні відчуження. Більшість їхніх сусідів уже давно виїхали, а чоловіки померли, та ця вперта жіноча компанія тримається, живучи в одному з найнебезпечніших місць. Світова прем'єра фільму відбулася на кінофестивалі в Лос-Анжелесі, де він отримав приз за найкращу режисуру. Стрічка доступна до перегляду з українськими та англійськими субтитрами на всіх територіях світу, крім Північної Америки.

Українська кіноакадемія вручила нагороди у 22 номінаціях

Молодіжна комедія «Мої думки тихі» Антоніо Лукіча дістала відзнаки аж у чотирьох номінаціях: найкращий фільм, відкриття року, найкраща жіноча роль (Ірма Вітовська), найкращий сценарій (Антоніо Лукіч та Валерія Кальченко). Драма «Вулкан» Романа Бондарчука здобула три «Золоті дзиги»: за операторську роботу (Вадим Ільков), чоловічу роль другого плану (Віктор Жданов), «звук» (Борис Петер). Екранізація героїко-історичної повісті Івана Франка «Захар Беркут» Ахтема Сейтаблаєва та Джона Вінна також має три нагороди: за кращу роботу художника-постановника (Владлен Одуденко), грим (Алла Леонова) і дизайн костюмів (Антоніна Белінська). Трагедія «Додому» Нарімана Алієва отримала статуетку за режисуру та найкращу чоловічу роль (Ахтем Сейтаблаєв). Наталя Сумська заслужила нагороду за найкращу жіночу роль другого плану у фільмі «Чорний ворон» Тараса

Ткаченка. «Співає Івано-Франківське-плокомуненерго» Надії Парфан визнано найкращою документальною стрічкою. Найкраща короткометражка – «У нашій синагозі» Івана Орленка, а найкраща анімація – «Кохання» Микити Лиськова. Глядацькі симпатії виявились на боці трагедії «Крути 2018» Олексія Шапарєва, а премію за вагомий внесок у розвиток українського кіно присудили Аді Роговцевій.

«В першу чергу відрізають від культури...»

У березні понад сотня діячів культури закликали уряд та президента не скорочувати видатки на культуру. 8 травня Рада з державної підтримки кінематографії на відкритому засіданні затвердила оновлений розподіл бюджетних коштів у зв'язку зі скороченням асигнувань загального фонду бюджетної програми з 750 млн грн до 450 млн грн. «Якщо ми перебуваємо в такому стані, коли нібито по всіх засіках вишкрібають гроші на те, щоб економіка витримала, то доволі дивно, що в першу чергу відрізають від культури, зокрема від кіно. При цьому залишають дотаційними резиденції президентські й горілчані заводи у структурі Державного управління справами», – каже Ахтем Сейтаблаєв. Наслідки «секвестру» настануть за два-три роки.

Вчені, актори, режисери закликають змінити життя після пандемії

На початку травня на сторінках французького видання Le Monde опубліковано відкритий лист 200 представників світу науки, кіно та шоу-бізнесу. Люди не мають повертатися до попереднього життя після пандемії, вважають автори. Вони закликають світових лідерів і рядових громадян «глибоко переглянути мету й цін-

ності», аби уникнути важких соціальних наслідків через знецінення життя. «Немає повернення до норми» – така назва цього колективного заклику. Із діячів культури його підписали Жульєтт Бінош, Кейт Бланшетт, Барбара Стрейзанд, Маріон Котіяр, Пенелопа Крус, Мадонна, Хав'єр Бардем, Роберт Де Ніро, Хоакін Фенікс, Адам Драйвер, Віллем Дефо, Рейф Файнс, Михайл Барішніков, Альфонсо Куарон, Джим Джармуш, Педро Альмодовар та ін.

Кінофестивалі: зміна дат і формату

Поширення вірусу COVID-19 та карантин впливають на проведення ключових кінозаходів. Так, у Франції скасували 73-й Каннський МКФ; натомість кінострічки з конкурсної програми фестивалю збираються показати восени на інших кінофестивалях. Скасовано МКФ у Локарно. Перенесено на наступний рік МКФ у Карлових Варах. В Україні ювілейний, 50-й, МКФ «Молодість» планують провести 22-30 серпня ц. р. (дата може змінитися). 11-й Одеський МКФ буде проведено в онлайн-форматі восени, 25 вересня – 3 жовтня; як планують організатори, до програми ввійде також традиційний open-air кіноперформанс на Потьомкінських сходах.

Глобальний кінофорум

У ситуації пандемії компанія YouTube спільно з фестивалем у Трайбеці запропонувала проведення глобального МКФ. Учасниками десятиденної події (29 травня – 7 червня) стали двадцять найбільших кінофестивалів світу, зокрема Каннський і Венеціанський, «Санденс», «Берлінале», «Трайбека». До програми увійшли кінострічки різних жанрів і тривалості. Доступ до фільмів був вільним, за адресою <https://www.youtube.com/weareone>.